

9. Талько-Гринцевич Петр Антонович [Електронний ресурс]. — Ре-жим доступу: http://library.kpi.kharkov.ua/PREPODAVATELY/PR_%D0%A2.html.
10. Талько-Гринцевич П. А. Нарис фізики : посібник для учнів та вчителів / П. А. Талько-Гринцевич. — Київ : Радянська школа, 1931. — 156 с.
11. Украинская Рентгеновская Академия и Рентгенологическая Сек-ция Харьковского Медицинского общества // Врачебное дело. 1922. — № 21-23. — С. 649-650.
12. Центральний державний архів вищих органів влади України, фонд 342, опис 1, од. зб. 60, арк. 64 (об).
13. Центральний державний архів вищих органів влади України, фонд 342, опис 1, од. зб. 76, арк. 77.

SUMMARY

It was studied the scientific and research activity of P. A. Talco-Hryntsevych in 1920's at the time of his work in Kharkiv and Odessa. We considered at the first time from the archives his part in the first Ukrainian specialized scientific institution — The Radiological Academy of Ukraine.

УДК 930.85:82(091)

Л. С. Соколова Одеська державна академія будівництва та архітектури

ТРАГІЧНА ПОВІСТЬ ЇЇ ЖИТТЯ:
ДО 50-ї РІЧНИЦІ ПАМ'ЯТІ ЗІНАЇДИ ТУЛУБ
(1890-1964)

26 вересня 2014 року — день пам'яті української письменниці Зінаїди Павлівни Тулуб, авторки історичного роману «Людолови», яка походила давнього козацького роду і писала про козаків.

Запорізькі корені міцно тримали родину. Тулуби згадуються в історичних документах на протязі декількох століть, серед них Кирило-Мефодіївський братчик Олександр Данилович Тулуб, а також упорядник «Словника псевдонімів українських письменників» Олександр Олександрович Тулуб та інші. До

того ж батько письменниці, юрист Павло Тулуб був відомим російським поетом наприкінці XIX ст. [8, 149-150].

Отже, Зінаїда була ніби приречена на літературну творчість, а родинна традиція підказувала напрямок цієї творчості. Майбутня письменниця народилася в Києві в інтелігентній літературній сім'ї, виховувалася в російськомовному середовищі, вчилася на слов'яно-російському відділенні історико-філологічного факультету Вищих жіночих курсів, мала ступень кандидата філологічних наук за ґрунтовне дослідження «Погляди М. В. Гоголя на проблеми мистецтва в світлі західноєвропейських та російських філософських теорій першої половини XIX століття». Окрім наукової роботи вона віршувала, писала прозу, займалася перекладами з французької, друкувалася в столичних газетах і журналах.

Перші твори Зінаїди Тулуб були написані, звичайно ж, російською мовою. Українську вона опанувала лише на початку 1930-х років. Наважилася зробити переклад, український дебют виявився вдалим і був надрукований. Ця подія привела до знайомства з Павлом Тичиною, який наполегливо радив письменниці взятися за український роман. Окрилена пропозицією майстра, вона заглибилася в історію, об'їздила всю Україну і Крим, прочитала близько ста тисяч сторінок текстів на семи мовах, вивчила численні архіви — шукала і знаходила нові, ніким не використані матеріали і факти [5, 393].

Цікава історія назви роману. Спочатку твір називався «Сагайдачний». Письменниця пояснювала, що слово «людолови» взято з Галицько-Волинського літопису Густинського монастиря. Його вжив історик М. Грушевський у сьомому томі «Історія України — Русі» як слово, взятє з живої мови тих часів. З погляду авторки «людолови» — це не тільки загони кримських татар, що робили набіги на Україну, це й польські магнати, і козацька старшина, і гетьмани, цехова і магістратська верхівка — усі, хто нещадно експлуатував представників нижчих соціальних верств [3, 262-268].

Непростою виявилася справа видання. Роман взяли до книговидавництва, але макет його рік пролежав в наборі, був розсипаний, а рукопис знищений. Саме в цей час з Італії до Москви повернувся Максим Горький, якому авторка надіслала російський текст. Письменнику роман сподобався, і він посприяв

друку. Згодом і у Харкові взяли збережену копію україньського тексту і знову здали в набір.

Перший том «Людоловів» вийшов друком у 1934 р., а другий — побачив світ у сумнозвісному 1937-му. Того ж року серед десяти книг, представлених Україною, роман був особливо відзначений на Всесвітній виставці в Парижі. Він став обов'язковим посібником при вивченні історії XVI-XVII століть. До письменниці прийшло визнання. Але цей великий успіх не став гарантом безпеки.

4 липня 1937 року Зінаїду Тулуб було арештовано. У безглуздому обвинуваченні зазначалося, що вона нібито є «активною учасницею контрреволюційної організації «Вибірчий центр», котра здійснювала підривну роботу перед наступними виборами до Рад», за що отримала близько двадцяти років позбавлення волі на Колимі та в Казахстані [7, 427]. Протягом усіх цих років Зінаїда Тулуб не раз зверталася до високих інстанцій, просила «не дати їй загинути на чужині», почули її аж в 1953 році.

Активну участь у громадській реабілітації письменниці взяли побратими по перу Максим Рильський, Максим Смілянський, Іван Кологайда [4, 311]. У вересні 1956 р. вона нарешті повернулася до Києва. На схилі літ, з тяжким багажем пережитого та переосмисленого письменниця відразу взялася за перо і написала спогади, назвавши їх просто — «Повість мого життя» [12]. І знову звернулася до своїх «Людоловів», редагування твору привело до вироблення тексту видання 1957 р. та наступних прижиттєвих перевидань [10].

2014 рік — це шевченківський рік, тому не можна оминати увагою ще один роман Зінаїди Тулуб «В степу безкраїм за Уралом» [9] про перший період заслання Тараса Шевченка (від 9 липня 1847 р. до 2 квітня 1850 р.), написаний на початку 1960-х років і надрукований в журналі «Прапор» у 1962 р. Промовиста його перша назва — «За бортом життя»... Задум цього твору виник на засланні під враженням принизливих, одноманітно сірих «казармених» буднів. Багато спільного виявилось в долях, душах, помислах двох митців, долі яких перетнулися через століття. Роман Зінаїди Тулуб — став видатним явищем художньої Шевченкіани.

Працюючи над романом «В степу безкраїм за Уралом», письменниця докладно ознайомила з матеріалами судового

слідства в справі кирило-мефодіївців, прочитала і скопіювала протокол допиту її діда — Олександра Даниловича Тулуба, звернулася до державного історичного архіву України, де співробітники розшукали «жалюгідні крихітки документів» про нього. На жаль, формулярний список останньої служби О. Д. Тулуба на посаді директора Першої Херсонської чоловічої гімназії, де він і помер у 1873 році, загинув в Одеському обласному архіві під час окупації 1941-1943 рр. [2, 11].

Залишається додати, що без війни, в 1937 році загинув весь родинний архів Тулубів, який дбайливо зберігала остання представниця роду у себе вдома. Він містив листування трьох поколінь, багато документів з XIX ст. і початку XX ст., всі рукописи й вірші батька, мемуари його вітчима... і найдорожчий експонат — «зошит, вірніше книжка в брунатній шкіряній оправі, де дід записував події та найгостріші переживання свого життя» [2, 8]. Тому твір Зінаїди Тулуб про Шевченка має присвяту «Світлій пам'яті мого діда, Кирило-Мефодіївського братчика, Олександра Даниловича Тулуба» [9].

Наступного року, 29 листопада виповниться 125 років від дня народження Зінаїди Павлівни Тулуб. В її житті все починалося з коренів. Вона була людиною, яка до останнього використовувала свій творчий потенціал і відведений час, тісно вростаючи коріннями в долю та історію свого народу.

Література

1. Гнатюк, М. М. Роман і біографія [Текст]: («Людолови» З. Тулуб). / Гнатюк М. М. — К.: Наукова думка, 1994. — 79 с.
2. Жулинський, М. Зінаїда Тулуб: шлях крізь пекло / Микола Жулинський [Текст] // День. — Київ, 2012. — 18-19 травня. — С. 11, 25-26 травня. — С. 8.
3. З порога смерті: Зінаїда Тулуб у тенетах ежовсько-береївських людоловів [Текст] // Ільєнко І. О. У жорнах репресій: Оповіді про українських письменників (за архівами ДПУ — НКВС) / Іван Олександрович Ільєнко. — Київ: Веселка, 1995. — 447 с.
4. Жадько, В. О. Український некрополь [Текст]: іст. наук. довід. / Віктор Жадько. — К.: Жадько, 2005. — 351 с.
5. Жадько, В. О. У пам'яті Києва [Текст]: наук. фотоілюстр. довідник-посібник / Віктор Жадько. — К.: Фенікс, 2007. — 480 с.
6. Кузьмінський А., Поліщук В. Життєві шляхи родини Тулубів [Текст] / Анатолій Кузьмінський, Володимир Поліщук. — Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2010. — 60 с.

7. З порога смерті: письменники України — жертви сталінських репресій / Авт. кол.: Бойко Л. С. та ін. [Текст] — К.: Радянським письменник, 1991. — Вип. I / Упоряд. О. Г. Мусієнко. — 494 с. -С. 427.
8. Сиротюк, М. Й. Зінаїда Тулуб: літературно-критичний нарис М. Й. Сиротюк. — К.: Рад. письменник, 1968. — 219 с.
9. Тулуб З. П. В степу безкраїм за Уралом. — К.: Дніпро, 1984. — 509 с.
10. Людолови : в 2 т. Тулуб, З. ГЕ. Людолови [Текст] : Істор. роман Т. 1 / З. П. Тулуб. — К.: Дніпро, 1986. — 470 с. Т. 2. — Київ : Дніпро, 1988. — 571 с.
11. Тулуб З. П. Моя жизнь / З. Тулуб ; сост. Б. В. Клименко. — К.: Б. в., Киев — Париж — Дакар, 2012. — 432 с.
12. Тулуб, З. Повість мого життя // Україна. Наука і культура. — К., 1991. — Вип. 25. — С. 350-366.

SUMMARY

The article tells about the life and creative legacy of writer Zinaida Tulub, that came from a kind Kazatsky and. her main work «Fishers of men» («Lyudolovy») dedicated to Zaporizhzhya Cossacks.

УДК 336.114.930.2(477.74)

Н. О. Пасічник

*Кіровоградський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка*

І. І. ПАТЛАЄВСЬКИЙ ПРО ІНТЕГРАТИВНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ

У Російській імперії протягом ХІХ ст. відбувається інтенсивний розвиток фінансово-правових ідей, формування наукових шкіл і напрямів, представники яких досліджують різні манітні фінансові та фінансово-правові питання, з'являється значна кількість наукових розробок з даної проблематики що сприяє становленню фінансової і фінансово-правової науки як самостійних сфер наукових досліджень. У другій половині ХІХ ст. набувають визнання науковці — викладачі Новоросійського університету — С. І. Іловайський, І. І. Патлаєвський, Л. В. Федорович та ін.

Внесок у розвиток фінансової науки зробив професор Новоросійського університету Інокентій Іустинович Патлаєвський (1839-1883). Праці науковця (магістерська дисертація «Денежний ринок в Росії з 1700 по 1762 гг.» (Одеса, 1868) [3]; докторська дисертація «Теория денежного обращения Рикардо и его последователей» (Одеса, 1876) [6]; стаття «О подоходных налогах» [4]) були присвячені фінансовій і фінансово-правовій проблематиці. Після смерті І. І. Патлаєвського було надруковано його «Курс фінансового права» (Одеса, 1885) [5], який систематизував магістр політичної економії Л. В. Федорович, а біографічний нарис автора підготував учень Інокентія Густиневича В. М. Палаузов. Це видання було надзвичайно своєчасним, враховуючи, що саме в підручниках тогочасна фінансова наука була представлена як система знань. «Курс фінансового права» І. І. Патлаєвського розширив достатньо обмежену, на думку автора [5, 15], наукову обробку фінансово-правових основ в Російській імперії.

У рамках цієї статті ми не ставимо за мету проаналізувати всю ґрунтовну і систематизовану працю І. І. Патлаєвського, а лише спробуємо охарактеризувати авторський підхід до зв'язку фінансової науки з іншими науками.

У перших підручниках з фінансово-правових дисциплін Л. Якоба (1821 р.), Мальхуса (1830 р.), К. Г. Рау (перекладено п'яте видання російською 1867 р.), І. Горлова (1841 р.), Умфен-баха (1859 р.) визначалися зв'язки фінансів з іншими науками. Наприклад, К. Г. Рау визначає зв'язок фінансів з трьома основними науками:

а) технічними, до складу яких він відносить сільське господарство, лісництво, гірничу науку, ремесла і торгівлю;

б) історією і статистикою;

в) державним рахівництвом, політичною арифметикою [7, 8]. І. Я. Горлов встановлює зв'язок фінансової науки з політичною економією, статистикою, історією, політичною арифметикою [1, 8-9].

І. І. Патлаєвський не просто розширює перелік наук, взаємопов'язаних з фінансами, а й систематизує і показує їхні взаємозв'язки і взаємовплив. Науковець зазначає, що фінанси, як наука про державне господарство [о, 17], має тісні зв'язки з науками політичними та економічними, тому що фінансова на-